

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Στο παρόν κεφάλαιο παρατίθενται τα μέτρα και οι πολιτικές του κεντρικού κράτους για την αποκατάσταση των πληγείσων επιχειρήσεων και της απασχόλησης, όπως διατυπώνονται στο σχετικό θεσμικό πλαίσιο και εφαρμόζονται από τους αρμόδιους φορείς. Στη συνέχεια εξετάζεται ο βαθμός αποδοχής αυτών των μέτρων από πλευράς των ίδιων των επιχειρήσεων. Τα αξιοποίησαν για την επαναφορά τους στα προ της καταστροφής επίπεδα λειτουργίας και ανάπτυξης; Όσες πράγματι τα αξιοποίησαν και πώς αξιολογούν τη συμβολή τους; Υπήρξε αυτή η συμβολή ουσιαστική για την επαναφορά της επιχείρησης εκ νέου σε συνθήκες ομαλής λειτουργίας; Μήπως υπήρξαν και περιπτώσεις επιχειρήσεων που αξιοποιώντας τα μέτρα αποκατάστασης βελτίωσαν τη θέση τους σε σχέση με εκείνη προ του σεισμού; Στο τρίτο μέρος του κεφαλαίου προσεγγίζεται και παρουσιάζεται η αντίδραση των εργαζομένων απέναντι σε αυτά τα μέτρα, γιατί τους εργαζόμενους και ενδεχόμενα εκτεθειμένους στον κίνδυνο της απόλυσης μετά το σεισμό δεν ενδιαφέρουν μόνο, ή κυρίως, τα επιδόματα για άνεργους σεισμόπληκτους. Ενδιαφέρει προ πάντων η προστασία της θέσης απασχόλησής τους και της ακεραιότητάς τους στους χώρους εργασίας. Αυτή η προστασία είναι απόλυτα συνυφασμένη με την επιτυχία των πολιτικών και των προγραμμάτων αποκατάστασης των επιχειρήσεων. Αν οι επιχειρήσεις δεν αναλάβουν γρήγορα και αν αντιμετωπίσουν την πίεση επιδεινούμενων οικονομικών δεικτών (σε σχέση με τα κέρδη, τη ρευστότητα κλπ), τότε το πρώτο θύμα αυτής της εξέλιξης θα είναι το εργατικό τους δυναμικό. Στο τελευταίο μέρος του κεφαλαίου, διατυπώνονται κάποια συμπεράσματα, έχοντας κατά νου τις αντιδράσεις επιχειρηματιών και εργαζομένων αλλά και τις διαπιστώσεις από τη διεθνή εμπειρία.

10.1 Οι προβλεπόμενες ρυθμίσεις και η εφαρμογή τους

Το πρώτο σε χρονική και οικονομική προτεραιότητα μέτρο της Πολιτείας αλλά και προτεραιότητα πολιτικής και συμβολικής σημασίας που αφορά τις επιχειρήσεις (αλλά όχι μόνο αυτές) ήταν το μέτρο της *στεγαστικής συνδρομής-στεγαστικού δανείου* για την πραγματοποίηση επισκευών / ανακατασκευών στις πληγείσες (κίτρινες και κόκκινες) κτιριακές τους εγκαταστάσεις. Το μέτρο αφορά όλους τους σεισμόπληκτους ή μάλλον τα σεισμόπληκτα κτίρια ανεξαρτήτως κατηγορίας φιλοξενούμενης χρήσης. Οι σχετικές ρυθμίσεις για τις κτιριακές εγκαταστάσεις εμπορικής, βιοτεχνικής, βιομηχανικής και εν γένει οικονομικής χρήσης διατυπώνονται ως εξής:

«α. Δικαιούχοι της στεγαστικής συνδρομής (Σ.Σ.) είναι οι ιδιοκτήτες ή ψιλοί κύριοι των κτιρίων. Σε περιπτώσεις επισκευών επιτρέπεται να χορηγηθούν με τους ίδιους όρους και στους μισθωτές..., εφ' όσον δεν έχει υποβληθεί σχετική αίτηση εκ μέρους των ιδιοκτητών, μέσα σε 45 ημέρες από τη δημοσίευση της παρούσας στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Μετά την πάροδο των 45 ημερών το δικαίωμα υποβολής αίτησης για Σ.Σ. μπορεί να ασκηθεί και από τον ενοικιαστή για λογαριασμό του αμελούντος ιδιοκτήτη. Σε κάθε περίπτωση η υποχρέωση για την καταβολή των δόσεων του δανείου βαρύνει τον ιδιοκτήτη.

β. Η Σ.Σ. που χορηγείται στους δικαιούχους προκειμένου για ανακατασκευή ανέρχεται στο ποσό των 80.000δρχ ανά τμ, για επιφάνεια μέχρι 120 τμ (ήτοι μέχρι του ποσού των 9.600.000 δρχ) για τα πρώτα 150 τμ του κτιρίου. Στην περίπτωση που το κτίριο έχει επιφάνεια άνω των 150 τμ, για την επί πλέον αυτή επιφάνεια χορηγείται μόνο δάνειο χωρίς κρατική αρωγή. Στην περίπτωση αυτή για τον υπολογισμό του δανείου θα διαιρείται η επιφάνεια του κτιρίου σε τμήματα των 150 τμ και το ποσό του δανείου (για κάθε επί πλέον 150 τμ) ορίζεται σε 50.000 δρχ ανά τμ και για δανειοδοτούμενη επιφάνεια 120 τμ, ήτοι μέχρι του ποσού των 6.000.000 δρχ για κάθε επί πλέον δάνειο που θα χορηγείται. Το προκύπτον τελικώς μετά την ως άνω διαίρεση υπόλοιπο τμήματος, αν έχει επιφάνεια μέχρι και 50 τμ θα αμελείται, ενώ αν είναι πάνω από 50 τμ τότε θα χορηγείται δάνειο ανάλογα με το εμβαδόν του και σύμφωνα με τα ισχύοντα ανώτατα όρια (εμβαδού και δανείου).

γ. Για την επισκευή ζημιών στα φέροντα και μη φέροντα στοιχεία των κτιρίων, το ποσό της Σ.Σ. μέχρι 65.000 δρχ ανά τμ, για επιφάνεια μέχρι 120 τμ για τα πρώτα 150 τμ του κτιρίου. Στην περίπτωση που το κτίριο έχει επιφάνεια άνω των 150 τμ, για την επί πλέον αυτή επιφάνεια χορηγείται μόνο δάνειο χωρίς κρατική αρωγή. Στην περίπτωση αυτή για τον υπολογισμό του δανείου θα διαιρείται η επιφάνεια του κτιρίου σε τμήματα των 150 τμ και το ποσό του δανείου (για κάθε επί πλέον 150 τμ) ανέρχεται μέχρι 65.000 δρχ ανά τμ και για δανειοδοτούμενη επιφάνεια 120 τμ.

.....

Η δωρεάν κρατική αρωγή καλύπτεται από τον Προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων. Αρμόδιοι πιστωτικοί φορείς για τη χορήγηση των δανείων είναι οι Εμπορικές Τράπεζες και η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, το Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο και το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Το ποσό των δανείων ανακατασκευής θα αναληφθεί σε 2 δόσεις. Το ποσό των δανείων επισκευής θα αναληφθεί σε 2 δόσεις.....

Η συνολική διάρκεια των δανείων ανακατασκευής ή αυτοστέγασης ή επισκευής ορίζεται σε 15 χρόνια, η δε εξόφλησή τους θα πραγματοποιηθεί σε ισόποσες

εξαμηνιαίες ή ετήσιες χρεολυτικές δόσεις, η πρώτη από τις οποίες θα καταβληθεί 24 μήνες το αργότερο μετά την υπογραφή της δανειστικής σύμβασης.

.....

Τα δάνεια βαρύνονται με επιτόκιο ίσο προς αυτό των εντόκων γραμματίων Δημοσίου 12μηνιαίας διάρκειας επιδοτούμενο κατά 100% από το λογαριασμό του Ν.128/75.

.....

Υποθήκες σεισμοδανείων: Για την ασφάλεια κάθε δανείου θα εγγράφεται υπέρ της δανείστριας Τράπεζας υποθήκη επί του ακινήτου που θα ανακατασκευάζεται από το προϊόν του δανείου ή αντ' αυτού επί άλλου ακινήτου που τυχόν προσφέρεται από το δανειολήπτη, εφ' όσον η αξία του ακινήτου καλύπτει το ασφαλιζόμενο δάνειο. Η υποθήκη μπορεί επίσης να μεταφέρεται εκ των υστέρων σε άλλο ακίνητο αντίστοιχης αξίας».

Είναι εμφανές ότι οι ρυθμίσεις ευνοούν τους μικρούς χώρους, επειδή σε αυτές τις περιπτώσεις η αναλογία δωρεάν κρατικής αρωγής προς δάνειο είναι υψηλή. Η τελευταία παράγραφος των ρυθμίσεων που αφορά τις υποθήκες έχει σημασία, καθώς φαίνεται να αποθαρρύνει κάποιους επιχειρηματίες από το να αξιοποιήσουν την προσφερόμενη στεγαστική συνδρομή.

Τα προαναφερόμενα μέτρα αφορούν το κτιριακό περίβλημα των επιχειρήσεων και απευθύνονται στους ιδιοκτήτες αυτού του περιβλήματος, αφήνοντας κατά κάποιο τρόπο εκτεθειμένες τις επιχειρήσεις με ενοίκιο στις πιέσεις και τις προθέσεις των ιδιοκτητών των χώρων που τους διαθέτουν (αν και οι τελευταίοι θεωρητικά πρέπει να κάνουν δήλωση στον ΤΑΣ για τις προθέσεις των ενοικιαστών τους). Έχει ενδιαφέρον σε αυτό το σημείο η σύγκριση με την περίπτωση των ενοικιαστών / κατοικούντων νοικοκυριών στα οποία προσφέρονται ικανοποιητικές διέξοδοι (μεταβατική στέγαση σε λυόμενα ή επιδότηση ενοικίου).

Οι αιτήσεις για στεγαστικές συνδρομές, οι εκτιμήσεις των ποσών δωρεάν αρωγής και δανείων, οι εγκρίσεις τους, οι έλεγχοι των φακέλων επισκευής / ανακατασκευής, οι σχετικές αυτοψίες, όλες αυτές οι διαδικασίες διεκπεραιώνονται από τα γραφεία ΤΑΣ και δρομολογούνται αδιακρίτως και με πανομοιότυπο τρόπο για κάθε περίπτωση στεγαζόμενης χρήσης, αφού οι σχετικές συναλλαγές γίνονται με τους ιδιοκτήτες. Αυτή η φιλοσοφία εφαρμογής των ρυθμίσεων συνεπάγεται γραφειοκρατικοποίηση των διοικητικών δομών δρομολόγησής τους και ζημιογόνες χρονικές καθυστερήσεις.

Τόσο η ίδια η πολιτική με τον τρόπο που διατυπώνεται όσο και η φιλοσοφία άσκησής της προδίδουν τις αδυναμίες της: ομοιογενής αντιμετώπιση ουσιαστικά διαφορετικών κοινωνικών και οικονομικών αναγκών, υπερευαισθησία απέναντι στα δικαιώματα ιδιοκτησίας γης και κτιρίων σε βάρος των δικαιωμάτων απασχόλησης και συμμετοχής

στο παραγωγικό γίνεσθαι, παροχολογία σε βάρος της ουσιαστικής βοήθειας, άγνοια ή υποτίμηση των παραμέτρων που είναι κρίσιμες για την επιτυχία, όπως η ταχύτητα στην εφαρμογή.

Με σημαντική χρονική υστέρηση, 3 μήνες περίπου μετά το σεισμό κοινοποιείται στους αρμόδιους φορείς η Απόφαση των Υπουργείων Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών με την οποία παρέχονται δάνεια για κεφάλαιο κίνησης και λοιπές πιστωτικές διευκολύνσεις σε σεισμόπληκτες επιχειρήσεις και επαγγελματίες που επλήγησαν από το σεισμό της 7ης Σεπτεμβρίου σε περιοχές του Νομού Αττικής.

Στο πλήρες κείμενο της Απόφασης διαβάζουμε:

«...Αποφασίζουμε τη χορήγηση πιστωτικών διευκολύνσεων σε σεισμόπληκτες επιχειρήσεις και επαγγελματίες.....στις οριοθετηθείσες ως σεισμόπληκτες περιοχές του Ν. Αττικής με τους κάτωθι όρους και προϋποθέσεις:

A. Χορήγηση δανείων για την αποκατάσταση ζημιών σε σεισμόπληκτες επιχειρήσεις και επαγγελματίες Τη δανειοδότηση από τα πιστωτικά ιδρύματα επιχειρήσεων και επαγγελματιών....για την αποκατάσταση του συνόλου των ζημιών που υπέστησαν – εκτός κτιριακών εγκαταστάσεων- από το σεισμό της 7ης Σεπτεμβρίου 1999. Τα ανωτέρω δάνεια θα έχουν ανώτατη διάρκεια 60 μηνών περιλαμβανόμενης περιόδου χάριτος 24 μηνών, η οποία συμπεριλαμβάνεται στη μέγιστη διάρκεια. Για το κεφάλαιο και τους τόκους των δανείων αυτών παρέχεται εγγύηση του ελληνικού δημοσίου, καθώς και επιδότηση επιτοκίου καθ' όλη τη διάρκεια της 5ετίας σε βάρος του λογαριασμού του Ν.128/75 ως εξής:

α. Για δάνεια μέχρι 1.000.000 δρχ επιδότηση τόκων κατά 100%.

β. Για δάνεια από 1.000.001 δρχ έως 3.000.000 δρχ επιδότηση τόκων κατά 65%.

γ. Για δάνεια από 3.000.001 δρχ έως 15.000.000 δρχ επιδότηση τόκων κατά 30%.

δ. Για δάνεια από 15.000.001 δρχ έως 25.000.000 δρχ επιδότηση τόκων κατά 20%.

ε. Για δάνεια από 25.000.001 δρχ και άνω μέχρι του ποσού που αντιστοιχεί στο 50% του συνολικού ύψους των ζημιών, επιδότηση τόκων κατά 10%.

B. Χορήγηση δανείων για κεφάλαιο κίνησης σε σεισμόπληκτες επιχειρήσεις και επαγγελματίες Τα δάνεια αυτά θα είναι διάρκειας 5 ετών καθ' όλη δε τη διάρκειά τους οι τόκοι θα επιδοτούνται από το λογαριασμό του Ν.128/75 ως εξής:

α. Στις μονάδες όπου απασχολούνται μέχρι 5 εργαζόμενοι και για τμήμα του δανείου μέχρι 1.000.000 δρχ παρέχεται επιδότηση τόκων 75%.

β. Στις μονάδες όπου απασχολούνται μέχρι 10 εργαζόμενοι και για τμήμα του δανείου μέχρι 3.000.000 δρχ παρέχεται επιδότηση τόκων 50%.

γ. Στις μονάδες όπου απασχολούνται μέχρι 30 εργαζόμενοι και για τμήμα του δανείου μέχρι 5.000.000 δρχ παρέχεται επιδότηση τόκων 30%.

δ. Στις μονάδες όπου απασχολούνται μέχρι 50 εργαζόμενοι και για τμήμα του δανείου μέχρι 20.000.000 δρχ παρέχεται επιδότηση τόκων 20%.

ε. Στις μονάδες όπου απασχολούνται 50 εργαζόμενοι και άνω και για τμήμα του δανείου μέχρι 30.000.000 δρχ παρέχεται επιδότηση τόκων 15%.

.....

Γ. Ρυθμίσεις οφειλών από δάνεια σε σεισμόπληκτες επιχειρήσεις και επαγγελματίες
Παρέχεται η ευχέρεια στα πιστωτικά ιδρύματα να ρυθμίζουν οφειλές από δάνεια προς τις σεισμόπληκτες επιχειρήσεις και τους επαγγελματίες ως ακολούθως: Αναστολή για 2 χρόνια με αντίστοιχη επιμήκυνση της συνολικής διάρκειας των δανείων, της πληρωμής μετά την 7-9-1999 ληξιπρόθεσμων οφειλών από πάσης φύσεως δάνεια που χορηγήθηκαν από τα πιστωτικά ιδρύματα από την ανωτέρω ημερομηνία, σε μεταποιητικές επιχειρήσεις, εμπόρους και επαγγελματίες.....Το κεφάλαιο και οι τόκοι των δανείων που θα ρυθμιστούν σύμφωνα με το παρόν κεφ (Γ) και μέχρι ανώτατου ύψους 20.000.000 δρχ θα καλυφθούν με παροχή της εγγύησης του ελληνικού δημοσίου σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 2322/95...».

Η γενική εικόνα από τα ερωτηματολόγια και όχι μόνο είναι ότι λίγες επιχειρήσεις αξιοποίησαν τις δυνατότητες δανειοδότησης είτε γιατί οι σχετικές ευκαιρίες ήρθαν καθυστερημένα, είτε γιατί οι επιχειρήσεις δεν είχαν τεκμήρια ότι πληρούσαν τις προϋποθέσεις, είτε γιατί το δανειοδοτικό καθεστώς ήταν οριακά ευνοϊκό και αφορούσε επιχειρήσεις πολύ μικρού μεγέθους ήδη επιβαρημένες με δανειακές υποχρεώσεις. Φαίνεται επίσης ότι πολλές από εκείνες που αξιοποίησαν το μέτρο διαμαρτύρονται για τα ανύπαρκτα ή οριακά οφέλη.

Τέλος 4 μήνες μετά το σεισμό θίγεται το θέμα άρσης των εμποδίων του Π.Δ. 84/84 για τη μετεγκατάσταση πληγείσων επιχειρήσεων σε ΒΕΠΕ, ΒΙΠΕ, ΒΙΠΑ, ΒΙΟΠΑ του Νομού Αττικής, μια πολιτική που θα έπρεπε να υιοθετηθεί από την πρώτη στιγμή, αφού και εξυγιαντική θα ήταν για τον οικιστικό ιστό αλλά και διέξοδος για τις επιχειρήσεις που βρέθηκαν άστεγες ή σε προβληματικά από άποψη αντοχής κτίρια. Στο κείμενο της σχετικής τροπολογίας του Π.Δ. 84/84 αποσαφηνίζεται επίσης ότι η κατεδάφιση και επανακατασκευή, λόγω των φυσικών καταστροφών, της ίδιας μονάδας, στην ίδια θέση, με τον ίδιο φορέα και την ίδια ισχύ δεν θεωρείται νέα ίδρυση αλλά συνέχιση της λειτουργίας της μονάδας που διεκόπη βίαια. Συνεπώς αυτή μπορεί να επαναλειτουργήσει. Βέβαια σε περίπτωση μελλοντικού εκσυγχρονισμού της ίδιας μονάδας ισχύουν οι διατάξεις του Π.Δ. 84/84. Οι ρυθμίσεις αυτές (όπως και κάποιες άλλες για την υπαγωγή στο Ν. 2601/98 επενδύσεων ή/και προγραμμάτων

χρηματοδοτικής μίσθωσης εξοπλισμού που αφορούν τη μετεγκατάσταση μεταποιητικών επιχειρήσεων που βρίσκονται σε σεισμόπληκτες περιοχές ή χαρακτηρίστηκαν ονομαστικά σεισμόπληκτες) προέκυψαν χωρίς στρατηγικό σχεδιασμό και συντονισμό με τις άλλες πολιτικές για την κατεδάφιση, ανακατασκευή ή επισκευή των κτιριακών κελυφών των επιχειρήσεων.

Έτσι, πολλές μικρές ατομικές επιλογές και αποφάσεις μεμονωμένων ιδιοκτητών και επιχειρηματιών είχαν ήδη οριστικοποιηθεί πριν από αυτές τις τελευταίες ρυθμίσεις. Πολλές από τις αποφάσεις μάλιστα των ιδιοκτητών είχαν συμπαρασύρει τις επιλογές και περιορίσει τις διεξόδους των επιχειρηματιών οδηγώντας τους σε ασύμφορες, λαθεμένες και ζημιογόνες ενέργειες και κινήσεις τόσο για τις ίδιες τις επιχειρήσεις και για την απασχόληση, όσο και για την οικονομία της Πρωτεύουσας αλλά και το Κράτος.

Κάποτε πρέπει να γίνει κατανοητό ότι οι μονολιθικές πολιτικές έμπνευσης ΥΠΕΧΩΔΕ ή ΥΠΕΘΟ είναι δύσκολο να επιτύχουν και να προσδώσουν μονόπλευρα πολιτικό κύρος είτε στο ένα είτε στο άλλο Υπουργείο.

Θα ήταν παράλειψη αν πριν το κλείσιμο της παρουσίασης των πολιτικών αποκατάστασης επιχειρήσεων δε γινόταν αναφορά στο σχέδιο Νόμου για τη «Σύσταση Οργανισμού Ασφάλισης έναντι Φυσικών Καταστροφών (Ο.Α.Φ.Κ.)...». Οι κυριότερες προβλέψεις του νομοσχεδίου είναι:

- «1. Δημιουργία δημόσιου φορέα (Ο.Α.Φ.Κ.) με τη μορφή της Ανωνύμου Εταιρείας και μοναδικό μέτοχο το ελληνικό δημόσιο. Σκοπός η ασφάλιση των ακινήτων από σεισμό, πλημμύρες που οφείλονται σε φυσικά αίτια, πυρκαγιές δασών ανεξαρτήτως αιτίας, κεραυνούς, εκρήξεις ηφαιστειών.*
- 2. Υποχρεωτική ασφάλιση όλων των κτιρίων, συμπεριλαμβανομένων των κτιρίων του δημοσίου είτε στον Ο.Α.Φ.Κ. είτε σε ιδιωτική ασφαλιστική εταιρεία.*
- 3. Από την ανωτέρω υποχρέωση παρέχεται δικαίωμα εξαίρεσης αν ο υπόχρεος υποβάλλει υπεύθυνη δήλωση στον Ο.Α.Φ.Κ. για την επιθυμία του να εξαιρεθεί από την ασφάλιση και να μη λάβει κρατική αρωγή σε περίπτωση επέλευσης του φυσικού κινδύνου. Εάν το ακίνητο είναι ασφαλισμένο σε ιδιωτική ασφαλιστική εταιρεία υποβάλλεται βεβαίωση ασφάλισης, προκειμένου αυτό να εξαιρεθεί.*
- 4. Η ασφάλιση είναι υποχρεωτική μέχρι μια συγκεκριμένη αξία, τη «Συμβατική Αξία Ασφάλισης» (Σ.Α.Α.) που προσδιορίζεται με συγκεκριμένο τύπο. Ανώτατο όριο ασφαλιζόμενης επιφάνειας 130 τμ προσαυξανόμενο κατά 30 τμ για βοηθητικούς χώρους.*
- 5. Για το υπερβάλλον της Σ.Α.Α. περιεχόμενο, απώλεια κερδών κοκ υπάρχει δυνατότητα ασφάλισης σε ιδιωτική ασφαλιστική εταιρεία.*
- 6. Η ευθύνη του Ο.Α.Φ.Κ. δεν μπορεί να υπερβαίνει τη συμβατική αξία ασφάλισης.*

7. Η διαπίστωση – καταγραφή ζημιών ανατίθεται στις υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ. Προβλέπεται πρωτοβάθμια αυτοψία και δευτεροβάθμια με την οποία εκτιμάται η βλάβη των ακινήτων σε ποσοστό %. (Δικαίωμα προσφυγής κατά της ανωτέρω απόφασης του δευτεροβάθμιου ελέγχου).
8. Το ασφάλισμα είναι το γινόμενο της συμβατικής αξίας ασφάλισης επί το ποσοστό % της βλάβης που προσδιορίστηκε από τη δευτεροβάθμια επιτροπή ελέγχου. Αν το ακίνητο χαρακτηριστεί «μη επισκευάσιμο» καταβάλλεται ολόκληρο το ποσό της συμβατικής αξίας ασφάλισης.
9. Παράλληλη εποπτεία του Ο.Α.Φ.Κ. από ΥΠΕΧΩΔΕ και Υπουργείο Ανάπτυξης.
10. Στο Δ.Σ. του Ο.Α.Φ.Κ. μετέχουν 6 μέλη του δημοσίου, 2 μέλη προτεινόμενα από την Ένωση Ασφαλιστικών Εταιρειών Ελλάδας, 1 μέλος από την Πανελλήνια Ομοσπονδία Ιδιοκτητών Ακινήτων.
11. Απαλλαγή ασφαλιστρών και ασφαλιστικών αποζημιώσεων του Ο.Α.Φ.Κ. από κάθε φόρο υπέρ του δημοσίου ή τρίτων.
12. Δυνατότητα αντασφάλισης του Ο.Α.Φ.Κ. σε ασφαλιστικές ή αντασφαλιστικές επιχειρήσεις ή άλλο φορέα και εγγύηση του ελληνικού δημοσίου.
13. Δυνατότητα του Ο.Α.Φ.Κ. για σύναψη δανείων με το ελληνικό δημόσιο ή χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς.
14. Παραπέμπονται σε Υπουργικές Αποφάσεις τα θέματα συγκρότησης, διοίκησης, λειτουργίας και οργάνωσης του Ο.Α.Φ.Κ., τα θέματα αποθεμάτων κατά παρέκκλιση της ισχύουσας ασφαλιστικής νομοθεσίας, τα σχετικά με την εγγύηση του ελληνικού δημοσίου, τη σύναψη δανείων κ.α., θέματα σχετικά με την ασφαλιστική σύμβαση (όροι, εξαιρέσεις, είσπραξη ασφαλίστρου κ.α.) καθώς και το ύψος του ασφαλίστρου». (Από Ένωση Ασφαλιστικών Εταιρειών Ελλάδος, 2000)

Η εκ των προτέρων ασφάλιση των επιχειρήσεων εμπεριέχει (τόσο από την πλευρά της Πολιτείας όσο και από την πλευρά των μεμονωμένων επιχειρηματιών) τη φιλοσοφία της στρατηγικής στάσης και της προληπτικής αντιμετώπισης των σεισμικών καταστροφών, που είναι πράγματι ένα συχνό - πυκνό φαινόμενο στον ελληνικό χώρο. Αυτή η λογική της προετοιμασίας και της αποταμίευσης της κάθε οικονομικής μονάδας, στο μέτρο των δυνατοτήτων της, για την ανάκτηση του χαμένου εδάφους που κάποια στιγμή απότομα και αιφνίδια θα προκύψει, έχει ασφαλώς θετικά στοιχεία, ανάμεσά τους τη συντόμευση πληθώρας διαδικασιών αποζημίωσης και κρατικής χρηματοδοτικής υποστήριξης καθώς και την αποφυγή επαχθών για τις επιχειρήσεις δανειοδοτήσεων. Η διαμεσολάβηση της Πολιτείας σε μια ανάλογη διαδικασία μπορεί να είναι εγγύηση για ευνοϊκούς όρους ασφαλιστικής κάλυψης πολλών μικρών

επιχειρήσεων που σήμερα δε μπορούν να ανταποκριθούν στους όρους του ιδιωτικού ασφαλιστικού τομέα.

10.2 Η στάση των επιχειρήσεων απέναντι στα μέτρα της Πολιτείας

Τα ερωτηματολόγια που υποβλήθηκαν στο αντιπροσωπευτικό δείγμα των 50 επιχειρήσεων συμπεριέλαβαν και ερωτήματα που ζητούσαν κρίσεις και σχόλια για τη βοήθεια που προσέφεραν οι φορείς του τοπικού και του κεντρικού κράτους στην όλη προσπάθεια αποκατάστασής τους. Μέσω άλλων ερωτημάτων ενθαρρύνονταν οι ερωτώμενοι στο να αξιολογήσουν επίσης τη στάση και αντιμετώπιση άλλων φορέων (συνεταιριστικών, ιδιωτικών κλπ), από τους οποίους είχαν προσδοκίες συμπαραστάσης, αλληλεγγύης αλλά και αποζημίωσης ή συμμετοχής στα κόστη για τη θεραπεία των τραυμάτων και απωλειών της επιχείρησης. Τέλος υπήρχαν και ερωτήματα που καλούσαν τους επιχειρηματίες να διατυπώσουν τα αιτήματα και τις προτάσεις τους προς την Πολιτεία για μια σωστότερη και πληρέστερη ανταπόκρισή της στο μέλλον.

Η εν γένει εικόνα από τις απαντήσεις στα προαναφερόμενα ερωτήματα είναι εικόνα «παραπόνων». Ωστόσο, η επικριτική αυτή στάση θα πρέπει να συνεκτιμηθεί με το γεγονός ότι πολλές από τις ερωτώμενες επιχειρήσεις χαρακτηρίζονταν από διάφορων μορφών παραβατικότητες που είχαν ασφαλώς μεγάλο μερίδιο της υπαιτιότητας για το τελικό ύψος απωλειών. Ίσως είναι εγγενώς αντιφατικό το να επιρρίπτεις ευθύνες στην Πολιτεία για την ολιγωρία της να συμμετάσχει στην ανάληψη του κόστους των απωλειών, όταν συστηματικά παραβαίνεις όλους εκείνους τους κανόνες της που θα απέτρεπαν σημαντικό μέρος αυτών των απωλειών. Είναι κάτι σαν το σύνδρομο του καταπατητή του δάσους που μέμφεται την Πολιτεία επειδή δεν φρόντισε να διασώσει τη βίλα του από τη δασική πυρκαγιά.

Αξίζει πάντως να σημειώσουμε τα κάθε είδους επικριτικά σχόλια καθώς έχει ιδιαίτερη βαρύτητα και σημασία, τόσο το ποιος είναι «ο κατηγορούμενος» κάθε φορά φορέας πολιτικής, όσο και το ποιες παράμετροι των σεισμικών επιπτώσεων (που μπορεί να είναι καθοριστικές έως και μοιραίες για τις επιχειρήσεις) υποτιμώνται από όλους εκείνους που σχεδιάζουν έχοντας περιορισμένη γνώση των ιδιαιτεροτήτων των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Από τα σχόλια και τις απαντήσεις που δόθηκαν άλλες είναι γενικόλογες, αφοριστικού χαρακτήρα και άλλες εξειδικεύονται σε συγκεκριμένα ζητήματα της αναντιστοιχίας ανάμεσα στην προσδοκώμενη και την υλοποιούμενη προνοιακή πολιτική. Οι δεύτερες συνοδεύονται σε κάποιες περιπτώσεις από προτάσεις.

Τα σχόλια της πρώτης κατηγορίας συνοψίζονται στις ακόλουθες θέσεις:

- Το κράτος αντιμετωπίζει τον πολίτη περίπου σαν επέτη.
- Το κράτος δεν έκανε σωστό σχεδιασμό.
- Το κράτος παρουσιάζεται μαξιμαλιστικό στις υποσχέσεις του και μινιμαλιστικό στις πραγματοποιήσεις.
- Το κράτος φρόντισε μεν για τις ανάγκες στεγαστικής αποκατάστασης, αδιαφόρησε δε για την επαγγελματική στέγη και τις επιχειρήσεις.
- Το ΥΠΕΧΩΔΕ δεν έκανε σωστό χαρακτηρισμό των κτιριακών βλαβών.
- Το ΥΠΕΧΩΔΕ και ειδικότερα η Πολεοδομία δεν ανταποκρίθηκαν με υπευθυνότητα στο αναγκαίο έργο των ελέγχων και των αυτοψιών.
- Το ΒΕΑ δεν ενδιαφέρθηκε για τα μέλη του, δεν ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες τους.

Από την άλλη πλευρά τα συγκεκριμένα κριτικά σχόλια και οι προτάσεις για μια καλύτερη πολιτική αποκατάστασης θίγουν τα ακόλουθα ζητήματα:

- Ο χαρακτηρισμός των πληγέντων κτιρίων από το ΥΠΕΧΩΔΕ (δευτεροβάθμιος έλεγχος) δεν αναγνωρίζεται από τις ασφαλιστικές εταιρείες ως επαρκές κριτήριο για την καταβολή της οφειλόμενης αποζημίωσης.
- Οι καθυστερήσεις στις χορηγήσεις των αρωγών και των δανείων έχουν τραυματικές επιπτώσεις στις επιχειρήσεις. Η πολιτική αποκατάστασης έπρεπε να δώσει χρονική προτεραιότητα στις επιχειρήσεις. Ο επείγων χαρακτήρας αυτών των πολιτικών επιβάλλει να είναι απαλλαγμένες από τη γραφειοκρατία της διοίκησης.
- Για τους πλέον ευκίνητους κλάδους ή/και μονάδες (όπως το έτοιμο ρούχο) η καλύτερη βοήθεια είναι η επιδότηση ενοικίου, όπως στην περίπτωση της κατοικίας.
- Για τους πιο δυσκίνητους, δύσκολους δηλαδή στη μετεγκατάσταση κλάδους η καλύτερη λύση είναι ο άμεσος, άτοκος δανεισμός. Οι όροι και οι υποθήκες που συνοδεύουν σήμερα τα δάνεια τα κάνουν δυσβάστακτα.
- Οι ενοικιαστές-επιχειρηματίες δεν πρέπει να εξαιρούνται του δικαιώματος δανείου.
- Στις περιπτώσεις επιχειρήσεων μικρής οικονομικής επιφάνειας το κόστος λειτουργίας και τα μικρά κέρδη δεν επιτρέπουν ασφαλιστική κάλυψη με τους

υφιστάμενους σήμερα όρους. Θα πρέπει να βελτιωθούν οι όροι για τους ασφαλιζόμενους ή να δοθούν κίνητρα για ασφάλιση έναντι σεισμού.

- Μια εναλλακτική λύση για την ασφαλιστική κάλυψη είναι ο κρατικός φορέας που μέσω κατάλληλων συμφωνιών μπορεί να επιτύχει χαμηλά ασφάλιστρα. Πάντως πρέπει σταδιακά να οδηγηθούμε σε υποχρεωτική ασφάλιση των επιχειρήσεων έναντι φυσικών καταστροφών.
- Η κρατική αρωγή προς τις επιχειρήσεις πρέπει να διαβαθμίζεται σε συνάρτηση με το μέγεθος τους και το είδος της ζημιάς.
- Η εφορία στις συναλλαγές της με τις επιχειρήσεις αδιαφόρησε για τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν λόγω σεισμού (πχ διακοπή λειτουργίας).
- Κάποιος φορέας, είτε νέος είτε υφιστάμενος, θα πρέπει να αναλάβει το έργο ενίσχυσης / υποστήριξης των επιχειρήσεων σε περιπτώσεις φυσικών καταστροφών. Τα προβλήματα των επιχειρήσεων δε σταματούν στις κτιριακές ζημιές των χώρων στέγασής τους. Πρέπει να αντιμετωπίζονται ένα σωρό άλλα ζητήματα, όπως για παράδειγμα τα ενοίκια και οι οικονομικές υποχρεώσεις προς το ΙΚΑ κατά τη διάρκεια διακοπής των εργασιών της επιχείρησης.
- Τέλος ενώ η κατανόηση και ανταπόκριση κάποιων επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας, όπως η ΔΕΗ, υπήρξε μια ευχάριστη έκπληξη, αντίθετα πολύ κατώτερη των προσδοκιών ήταν η στάση των Δημοτικών ΟΤΑ και των οικείων Γραφείων Πολεοδομίας.

Από τα παραπάνω κριτικά σχόλια θα μπορούσε κανείς να απομονώσει ορισμένα κρίσιμα θέματα που σκιαγραφούν τις αστοχίες του προγράμματος αποκατάστασης που υιοθετήθηκε. Πρόκειται για εκείνα τα ζητήματα που τίγονται κατ' επανάληψη στα ερωτηματολόγια, επιβεβαιώνονται σε κάποιο βαθμό από τις συνεντεύξεις των διοικητικών στελεχών των φορέων εφαρμογής της πολιτικής αποκατάστασης, αποτελούν δε ταυτόχρονα και επισημάνσεις της διεθνούς βιβλιογραφίας.

Το πρώτο βασικό ζήτημα είναι η ανεπαρκής ή έστω χρονικά καθυστερημένη ανταπόκριση της Πολιτείας στις ανάγκες αποκατάστασης των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Η προσοχή που δόθηκε στην αποκατάσταση του παραγωγικού ιστού των πληγείσων περιοχών ήταν πολύ κατώτερη των προσδοκιών και παρουσίασε υστέρηση σε σχέση με τη μέριμνα για τις στεγαστικές ανάγκες των νοικοκυριών.

Το δεύτερο θέμα που προκαλεί σκεπτικισμό είναι το γεγονός ότι οι πληγείσες επιχειρήσεις αντιμετωπίστηκαν σαν να επρόκειτο για πληγείσες κατοικίες. Δόθηκε έμφαση στις υλικές και κυρίως τις κτιριακές απώλειες και υποτιμήθηκαν άλλοι άυλοι παράγοντες, όπως η χρονική διάρκεια της διακοπής λειτουργίας της επιχείρησης. Ένα

ακόμη ζήτημα προκύπτει από την ευνοϊκή μεταχείριση του επιχειρηματία-ιδιοκτήτη σε σχέση με τον επιχειρηματία-ενοικιαστή. Ένα άλλο είναι ότι τα μέτρα αποκατάστασης για να είναι πράγματι ελκυστικά και ανακουφιστικά για τις επιχειρήσεις θα πρέπει να μη συσσωρεύουν σε αυτές συν τω χρόνο αυξανόμενες υποχρεώσεις προς το δημόσιο και τις Τράπεζες. Επιχειρήσεις με ήδη σημαντικές υποχρεώσεις εξόφλησης τόκων και δανείων είναι απρόθυμες να αναλάβουν πρόσθετες σχετικές δεσμεύσεις. Τέλος οι περιστάσεις αποκατάστασης καλούν για απο-γραφειοκρατικοποιημένες διοικητικές δομές και πιο στενή συνεργασία του κράτους με τον ιδιωτικό ασφαλιστικό τομέα για την κάλυψη επιχειρήσεων έναντι φυσικών καταστροφών, ακόμη και αν δεν προκύψει ως τελική λύση η κρατική ασφαλιστική κάλυψη. Τέλος θα πρέπει να προβληματίσει την Πολιτεία το γεγονός ότι η παραβατικότητα εμποδίζει πλήθος επιχειρήσεων από το να αξιοποιήσουν τα ευεργετήματα της κρατικής πολιτικής. Η αποκατάσταση του παραγωγικού ιστού των πληγισίων περιοχών ίσως θα πρέπει να αποβλέπει εκτός των άλλων και στην προσεκτική εξυγίανσή του.

10.3 Η στάση των εργαζομένων

Για την αντίδραση των εργαζομένων απέναντι στις πολιτικές αποκατάστασης των επιχειρήσεων μαρτυρίες και τεκμήρια έχουμε κυρίως από τη συνέντευξη που πήρε η Ε.Ο. από το μέλος της Διοίκησης του ΕΚΑ. Από το περιεχόμενο αυτής της συνέντευξης φαίνεται ότι η στάση της Πολιτείας κρίνεται σε σχέση με 2 θεμελιώδη ζητήματα:

- Την προστασία της σωματικής ακεραιότητας και ασφάλειας των εργαζομένων στους χώρους απασχόλησής τους.
- Την προστασία των νόμιμων δικαιωμάτων τους έναντι μετασεισμικών αυθαιρεσιών της εργοδοσίας και παράνομων απολύσεων και την υποστήριξη τους κατά το διάστημα ενδεχόμενης ανεργίας ως ειδικής κατηγορίας «σεισμόπληκτων άνεργων».

Η προστασία των παραπάνω δικαιωμάτων βαρύνει βέβαια τόσο το Κράτος, άμεσα ή έμμεσα, όσο και τις συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων.

Η προστασία της ακεραιότητας και ασφάλειας των εργαζομένων θα πρέπει να εντάσσεται τόσο σε αυτό που γενικά αποκαλείται πρόγραμμα έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση προβλημάτων επείγοντα χαρακτήρα, όσο επίσης και στην προβληματική του προγράμματος αποκατάστασης των μόνιμων κελυφών των επιχειρήσεων. Ο τρόπος επισκευής και αποκατάστασης αυτών των κελυφών είναι καθοριστικής

σημασίας για την ασφάλεια που παρέχει στους εργαζόμενους σε επόμενο σεισμό. Οι αστοχίες των κρατικών πολιτικών που επισημαίνονται από το ΕΚΑ και θίγουν τόσο την έκτακτη, επείγουσα δραστηριοποίηση της Πολιτείας για την αποφυγή ανθρώπινων απωλειών από μετασεισμούς στους χώρους εργασίας όσο και τη φιλοσοφία της στα μακροπρόθεσμα προγράμματα αποκατάστασης, έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον:

- Οι κρατικές απαγορεύσεις για είσοδο εργαζομένων σε χώρους «κίτρινους» και «κόκκινους» δεν είχαν θεσμική ισχύ και σε πολλές περιπτώσεις οι εργαζόμενοι υπέκυπταν σε πιέσεις εργοδοτών για είσοδό τους σε επικίνδυνους χώρους. Άλλωστε, οι αβεβαιότητες για τη διάρκεια της απαγόρευσης και τις επιπτώσεις αυτής της διάρκειας στην κανονική χορήγηση μισθών και ημερομισθίων συνέβαλε στην πολλαπλή εμφάνιση τέτοιων επικίνδυνων συμπεριφορών.
- Οι περιπτώσεις κτιρίων χαρακτηρισμένων κατά το ήμισυ ως «κόκκινων» και κατά το ήμισυ ως «κίτρινων» περιέπλεξε ακόμη περισσότερο τα προβλήματα παραμονής εργαζομένων σε ακατάλληλους χώρους, καθώς συχνά οι παραγωγικές διαδικασίες επεκτείνονται σε ολόκληρο το κτίριο.
- Ο μηχανολογικός εξοπλισμός των επιχειρήσεων και ο αριθμός των εργαζομένων μπορούν να αποδειχθούν παράγοντες επιδείνωσης του κινδύνου που προκύπτει από τα μη ανθεκτικά κτιριακά κελύφη. Η ανοχή της Πολιτείας απέναντι σε παραβατικότητες που σχετίζονται με το υπεράριθμο προσωπικό των επιχειρήσεων και τη λειτουργία βαρέων μηχανημάτων σε χώρους που δεν πληρούν επαρκείς προδιαγραφές αντοχής έναντι των επακόλουθων δονήσεων σε περίπτωση σεισμού, συνεπάγεται κινδύνους για την ακεραιότητα των εργαζομένων. Ακόμη παραπέρα, αν η Πολιτεία δίνει σήμερα «το πράσινο φως» σε διαδικασίες επισκευών που δεν τηρούν τις οδούς της νομιμότητας (άδειες, αυτοψίες κλπ) ή υιοθετεί δυσβάστακτες πολιτικές δανειοδότησης που εξωθούν τις επιχειρήσεις σε εκ νέου παραβατικές μεθόδους αυτοεπισκευών, τότε έχει μεγάλο μερίδιο ευθύνης για το ότι όλο και περισσότεροι εργαζόμενοι βρίσκονται σε επικίνδυνο για την προσωπική τους ασφάλεια εργασιακό περιβάλλον.

Ως προς την προστασία των νόμιμων δικαιωμάτων των εργαζομένων έναντι συνοπτικών διαδικασιών απόλυσης που μπορεί να προκαλέσει ένας σεισμός και γενικότερα των μετασεισμικών αυθαιρεσιών της εργοδοσίας, είναι σαφές ότι αυτή η προστασία μπορεί να μην παρέχεται άμεσα από το Κράτος, εξαρτάται όμως με έμμεσο αλλά απόλυτο τρόπο από το βαθμό επιτυχίας ή αποτυχίας του προγράμματος αποκατάστασης των επιχειρήσεων. Το ΕΚΑ διαπιστώνει και υπαινίσσεται:

- Πολλές επιχειρήσεις ήδη πριν από το σεισμό σχεδίαζαν να συρρικνώσουν την παραγωγική τους διαδικασία ή να απολύσουν μέρος του προσωπικού τους. Ο σεισμός τους προσέφερε την κατάλληλη ευκαιρία, έδρασε καταλυτικά προς αυτή την κατεύθυνση. Αυτό σημαίνει πως τα αρμόδια όργανα της Πολιτείας (όπως ο ΟΑΕΔ αλλά και το Υπουργείο Εργασίας) καθώς επίσης και τα συνδικαλιστικά όργανα των εργαζομένων πρέπει να έχουν την ετοιμότητα να ελέγξουν, να καταγράψουν και να αντιμετωπίσουν φαινόμενα καταπάτησης της εργατικής νομοθεσίας.
- Ένα αποτυχημένο πρόγραμμα μετασεισμικής αποκατάστασης των επιχειρήσεων σημαίνει δρομολόγηση μετασεισμικά και πρόσθετων διαδικασιών συρρίκνωσης ή κλεισίματος μονάδων, πολύ περισσότερων από αυτές που θα προέκυπταν λόγω υφιστάμενων παρόμοιων τάσεων ήδη πριν από το σεισμό. Αν δεν ελαχιστοποιούνται οι περιπτώσεις διακοπής λειτουργίας και η μέση διάρκεια αυτών των διακοπών και αν η εξώθηση επιχειρήσεων σε πρόσθετο δανεισμό εξαντλήσει τις δυνάμεις τους, τότε οι κυλιόμενες συνέπειες θα πλήξουν πάνω από όλους τους εργαζόμενους και τις προοπτικές συνέχισης της απασχόλησής τους.
- Ο ΟΑΕΔ και το Υπουργείο Εργασίας λαμβάνοντας υπόψη την παραγωγική αναδιάρθρωση των πληγείσων περιοχών που συνήθως συμβαίνει μετά από σεισμό (με την τόνωση π.χ. του κατασκευαστικού τομέα), έστω και σε μακροπρόθεσμη βάση, θα πρέπει να είναι εφοδιασμένοι με προγράμματα επαναπροσανατολισμού των άνεργων σεισμόπληκτων στους νέο-αναδυόμενους και ανθούντες μετασεισμικά κλάδους.

10.4 Ανακεφαλαίωση – Παραλληλισμοί με τις διαπιστώσεις της ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας

Η πάγια πρακτική του ελληνικού κράτους να χορηγεί μεμονωμένα σειсмоδάνεια για την αποκατάσταση του μόνιμου κτιριακού αποθέματος και να αντιμετωπίζει με ενιαίο αδιαφοροποίητο τρόπο ως δικαιούχους όλους τους πληγέντες, είτε πρόκειται για νοικοκυριά είτε για επιχειρήσεις, είναι μια πρακτική με μακροχρόνιο ιστορικό (βλέπε Ν.1190/1981 και Ν.1283/1982). Αυτή η πρακτική και φιλοσοφία που απευθύνεται

ευνοϊκά για να συνδράμει τους κάθε είδους ιδιοκτήτες κτιριακών χώρων¹, σχεδόν αδιαφορώντας αν αυτοί οι χώροι είναι κενοί, στεγάζουν νοικοκυριό, μεταποιητική δραστηριότητα, αποθήκη ή πολυκατάστημα πωλήσεων, συνιστά και τη μείζονα αδυναμία της πολιτικής που ακολουθήθηκε μετά τον τελευταίο σεισμό της Αθήνας.

Η προσοχή επικεντρώθηκε στα κτίρια και τους ιδιοκτήτες τους. Οι διαδικασίες έγκρισης της στεγαστικής συνδρομής και των δανείων απaráλλαχτα ίδιες στις περιπτώσεις κατοικιών και επιχειρήσεων. Τα ύψη των δωρεάν αρωγών και δανείων και στις 2 περιπτώσεις παρεμφερή και πάντοτε υπολογιζόμενα με βάση τα τμ της υφιστάμενης πληγείσας κατασκευής. Πόσο αλήθεια αφορούν αυτές οι συνδρομές και τα δάνεια τις παραγωγικές δραστηριότητες που νοικιάζουν τους χώρους που χρησιμοποιούν; Βέβαια υπάρχει η Απόφαση των Υπουργείων Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών για *«Δάνεια για κεφάλαια κίνησης και λοιπές πιστωτικές διευκολύνσεις σε σεισμόπληκτες επιχειρήσεις και επαγγελματίες που επλήγησαν από το σεισμό της 7-9-1999 σε περιοχές του Ν. Αττικής»*, η οποία όμως κοινοποιείται στους αρμόδιους φορείς 3 περίπου μήνες μετά το σεισμό και αφορά για μια ακόμη φορά παροχή δανείων με επιδοτούμενους τόκους!

Όλα αυτά δείχνουν πως η Πολιτεία δεν έχει καθόλου συνειδητοποιήσει τι σημαίνει «προστασία και αποκατάσταση πληγείσας επιχείρησης». Το προστατευτέο ή για αποκατάσταση αντικείμενο δεν είναι μόνο και δεν είναι κυρίως η στεγάζουσα κατασκευή και ο ιδιοκτήτης της. Είναι οι εργαζόμενοι, τα μηχανήματα, τα προϊόντα, τα εισοδήματα, οι θέσεις απασχόλησης, η τοπική και η περιφερειακή οικονομία και η κοινωνική ευημερία. Κρίσιμα ζητήματα για την προστασία όλων αυτών είναι να μη διακοπεί η παραγωγική διαδικασία, να μη χαθούν τα δίκτυα με πελάτες και προμηθευτές, να μην επιβαρυνθούν οι οικονομικές υποχρεώσεις της επιχείρησης προς τις Τράπεζες και το Δημόσιο, να μην εξωθηθεί ο επιχειρηματίας στη λύση της απόλυσης προσωπικού ή της μείωσης ημερομισθίων.

¹ Βλέπε και Λ. Βασενχόβεν, Π. Σαπουντζάκη, Μ. Δανδουλάκη, Μ. Τζίτζας, Τζ. Γιαννακούρου 1995, *Μετεγκατάσταση πληθυσμού σε ημιμόνιμα καταλύματα μετά από σεισμό: Κοινωνικές παράμετροι, πολεοδομικές επιπτώσεις και τεχνολογία βιομηχανικής παραγωγής μονάδων κατοικίας*, ΕΜΠ / ΟΑΣΠ / ΓΓΕΤ, Αθήνα.